

- Dossier 3.3: De rol van ecologie in de Nederlandse Opstand: de lange-termijn gevolgen van de inundaties

(hoofdstuk 3, MtH)

In de jaren zeventig van de zestiende eeuw stonden grote delen van Holland onder water. Schattingen gaan wel uit van twee-derde van het Hollandse landoppervlak (noord en zuid). Historici hebben hier opvallend weinig aandacht aan besteed. Toch bracht de Opstand een aantal opmerkelijke verschuivingen met zich mee. De macht van de adel (in de Hollandse Provinciale Staten voor de Opstand één stem tegenover de steden zes stemmen) verminderde aanzienlijk: tijdens de opstand werd het aantal stemhebbende steden uitgebreid, tot achttien, wat de stemverhouding adel ten opzichte van de steden op 1:18 stelde. De adel bleef wel invloed houden (zie het werk van Joop Koopmans en Henk van Nierop), maar het gewicht van de stedelijke elites nam relatief sterk toe. De Opstand ging ook gepaard met een verschuiving van de economische verdeling tussen stad en platteland. De steden ontwikkelden zich tot ware groeicentra. Nieuwe wetgeving die bijvoorbeeld de bierindustrie op het platteland verbood ondersteunde deze ontwikkeling (zie artikel Yntema).

Het handboek poneert de stelling dat de inundaties een belangrijke factor zijn die deze ontwikkelingen kunnen verklaren (zie ook 't Hart, *The Dutch Wars of Independence* hoofdstuk 5). Inundaties waren niet een kortstondige aangelegenheid, zoals vaak wordt gedacht. Boeren konden gedurende een periode van zes jaar niets met hun land aanrichten; soms duurde het nog langer. Graanboeren waren hierbij vooral in het nadeel, de veeteelt kon soms al weer eerder worden uitgeoefend. De adel, die veel inkomsten van landpachten had, leed sterk onder het feit dat de boeren niets konden afdragen. De overstromingen verwoestten niet alleen landerijen, maar ook de vele binnendijken en de wegen die daarop gebouwd waren. Dat belemmerde ook nog de handel van de boeren. Het duurde jaren voordat de schade weer hersteld was. Windmolens moesten weer gerepareerd of opnieuw gebouwd, dijken moesten worden gedicht. Dat was een

dure aangelegenheid, waarvoor de boeren geen compensatie van de provinciale regering hebben gekregen (Tracy). De wederopbouw gebeurde vaak met geld van de steden. Stedelingen schoten het geld voor aan de waterschappen en verdienden daar weer goed aan.

Veel boeren waren bovendien tijdens de inundaties naar de steden gevlucht. Maar veel steden lieten alleen boeren toe die geld hadden. Waarschijnlijk hebben de inundaties een verschuiving op het Hollandse platteland teweeg gebracht: veel kleine en arme boeren konden de oorlogsperiode niet overbruggen en moesten gaan werken in de stedelijke industrie, of namen dienst als soldaat.

Literatuur:

- Groenveld, Simon, *Van vyanden und vrienden bedroevet. De gevolgen van het beleg van Leiden voor de omgeving van de stad* (Den Haag 2001)
- Hart, Marjolein 't, *The Dutch Wars of Independence. Warfare and Commerce in the Netherlands 1570-1680* (Londen 2014)
- Klinkert, Wim, 'Water in oorlog. De rol van het water in de militaire geschiedenis', in: Eelco Beukers (red.), *Hollanders en het water, Deel II* (Hilversum 2007), 451-504
- Koopmans, Joop, *De Staten van Holland en de Opstand. De ontwikkeling van hun functies en organisatie in de periode 1544-1588* (Den Haag 1990)
- Kraker, Adriaan de, *Landschap uit balans : de invloed van de natuur, de economie en de politiek op de ontwikkeling van het landschap in de Vier Ambachten en het Land van Saeftinghe tussen 1488 en 1609* (Utrecht 1997)
- Nierop, Henk van, *Van ridders tot regenten : de Hollandse adel in de zestiende en de eerste helft van de zeventiende eeuw* (Amsterdam 1990)
- Tracy, James, *The Founding of the Dutch Republic. War, Finance, and Politics in Holland, 1572-1588* (Oxford 2008)
- Yntema, Richard, 'Entrepreneurship and Technological Change in Holland's Brewing Industry, 1500-1580', in: L. Noordegraaf en C. Lesger (red.), *Entrepreneurs and Entrepreneurship in Early Modern times: Merchants and Industrialists within the Orbit of the Dutch Staple Market* (Den Haag 1995), 185-201